Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

16. januar 2014*

»Præjudiciel forelæggelse — retligt samarbejde i civile sager — forordning (EF) nr. 1346/2000 — konkurs — omstødelsessøgsmål støttet på insolvensen — sagsøgte har bopæl i et tredjeland — kompetence for retten i den medlemsstat, hvor centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig«

I sag C-328/12,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (Tyskland) ved afgørelse af 21. juni 2012, indgået til Domstolen den 11. juli 2012, i sagen:

Ralph Schmid, som kurator i insolvensbehandlingen af Aletta Zimmermanns aktiver,

mod

Lilly Hertel,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Tizzano, vicepræsidenten, K. Lenaerts, som fungerende dommer i Første Afdeling, og dommerne A. Borg Barthet, E. Levits og M. Berger (refererende dommer),

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: fuldmægtig K. Malacek,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 10. april 2013,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Ralph Schmid, som kurator i insolvensbehandlingen af Aletta Zimmermanns aktiver, ved Rechtsanwalt G.S. Mohnfeld

— den tyske regering ved T. Henze og J. Kemper, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved W. Bogensberger og M. Wilderspin, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 10. september 2013,

afsagt følgende

* Processprog: tysk.

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1346/2000 af 29. maj 2000 om konkurs (EFT L 160, s. 1, herefter »forordningen«).

2 Anmodningen er indgivet under en sag mellem Ralph Schmid, som kurator i insolvensbehandlingen af Aletta Zimmermanns aktiver (herefter »skyldneren«) og Lilly Hertel, der er bosat i Schweiz, vedrørende omstødelse.

Retsforskrifter

3 Følgende fremgår af 2.-4., 8., 12. og 14. betragtning til forordningen:

»(2) Det er en forudsætning for et velfungerende indre marked, at grænseoverskridende insolvensbehandlinger kan afvikles rationelt og effektivt [...]

(3) Virksomhedernes aktiviteter har i stadig stigende grad grænseoverskridende virkninger og er derfor i stadig større omfang underlagt Fællesskabets retsregler. Eftersom sådanne virksomheders konkurs også har betydning for det indre markeds funktion, er der behov for en fællesskabsretsakt, som foreskriver en samordning af de foranstaltninger, der skal træffes vedrørende en insolvent skyldners aktiver.

(4) Det er en forudsætning for et velfungerende indre marked, at parterne ikke tilskyndes til at overføre aktiver eller tvister fra én medlemsstat til en anden for at forbedre deres retsstilling (»forum shopping«).

[...]

(8) For at virkeliggøre målet at forbedre effektiviteten af insolvensbehandlinger med grænseoverskridende virkninger er det nødvendigt og hensigtsmæssigt, at bestemmelserne om retternes kompetence, om anerkendelse og om den lovgivning, der finder anvendelse på dette område, fastlægges i en fællesskabsretsakt, som er bindende og gælder umiddelbart i medlemsstaterne.

[...]

(12) Ved denne forordning bliver det muligt at indlede hovedinsolvensbehandlingen i den medlemsstat, hvor centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig. En sådan hovedinsolvensbehandling har universel gyldighed og omfatter alle skyldnerens aktiver [...]

[...]

(14) Denne forordning finder kun anvendelse på bobehandlinger, hvor centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig i Fællesskabet.«

4 Forordningens artikel 1, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Denne forordning finder anvendelse på kollektive bobehandlinger som følge af en skyldners insolvens, der medfører, at skyldneren helt eller delvis mister rådigheden over sine aktiver, og at der udpeges en kurator.«

5 Forordningens artikel 3 med overskriften »International kompetence« bestemmer følgende i stk. 1:

»Retterne i den medlemsstat, på hvis område centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig, har kompetence til at indlede insolvensbehandling [...]«

6 Forordningens artikel 5, stk. 1, bestemmer:

»Indledningen af insolvensbehandlingen berører ikke en kreditors eller en tredjemands tinglige ret til fysiske eller immaterielle formuegenstande, løsøre eller fast ejendom – såvel specifikke aktiver som en række uspecificerede aktiver under ét, der varierer fra tid til anden – som tilhører skyldneren, og som på tidspunktet for insolvensbehandlingens indledning befinder sig på en anden medlemsstats område.«

7 Forordningens artikel 6, stk. 1, bestemmer:

»Indledningen af insolvensbehandlingen berører ikke en kreditors ret til at kræve sin fordring modregnet i skyldnerens fordring, når den lovgivning, der gælder for den insolvente skyldners fordring, tillader en sådan modregning.«

8 Forordningens artikel 14 er affattet således:

»Hvis skyldneren ved en retshandel efter insolvensbehandlingens indledning mod modydelse afhænder:

— fast ejendom, eller

— et skib eller et luftfartøj, som kræves noteret i et offentligt register, eller

— værdipapirer, hvis eksistens forudsætter notering i et register, der er reguleret ved lov,

afgøres retshandelens gyldighed efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor registret føres, eller på hvis område den faste ejendom befinder sig.«

9 Forordningens artikel 25, stk. 1, bestemmer:

»Retsafgørelser, som træffes af den ret, hvis afgørelse om indledning af insolvensbehandling anerkendes i overensstemmelse med artikel 16, og som vedrører gennemførelsen og afslutningen af insolvensbehandlingen, samt en af denne ret stadfæstet tvangsakkord anerkendes umiddelbart. Sådanne afgørelser fuldbyrdes efter artikel 31-51 (bortset fra artikel 34, stk. 2) i Bruxelleskonventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, som ændret ved konventionerne om tiltrædelse af nævnte konvention.

Første afsnit gælder tilsvarende for retsafgørelser, der følger direkte af insolvensbehandlingen, og som træffes i snæver forbindelse hermed, også når de er truffet af en anden ret.

[...]«

10 I henhold til forordningens artikel 44, stk. 3, litra a), finder denne ikke anvendelse »i en medlemsstat, i det omfang den er uforenelig med forpligtelser på det konkursretlige område, som måtte følge af en konvention, som denne medlemsstat har indgået med et eller flere tredjelande inden denne forordnings ikrafttræden.«

11 Forordningens bilag A indeholder en liste over de bobehandlinger, der er nævnt i artikel 1, stk. 1.

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

12 Ralph Schmid er udpeget som kurator i den insolvensbehandling, der blev indledt i Tyskland den 4. maj 2007 mod skyldneren. Sagsøgte, Lilly Hertel, er bosat i Schweiz. Ralph Schmid anlagde sag om omstødelse mod sidstnævnte ved de tyske domstole med krav om tilbagebetaling af 8 015,08 EUR med renter til skyldnerens bo. Dette søgsmål blev afvist ved første og anden instans med den begrundelse, at de tyske retter ikke havde international kompetence. Ralph Schmid har ved »revisionsappel« til Bundesgerichtshof opretholdt sin påstand om omstødelse.

13 Bundesgerichtshof har bemærket, at hovedsagen er omfattet af det materielle anvendelsesområde for forordningens artikel 3, stk. 1. Den har i denne forbindelse henvist til dom af 12. februar 2009, Seagon (sag C-339/07, Sml. I, s. 767), og bemærket, at Domstolen i den pågældende dom fastslog, at retterne i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen er indledt, har kompetence til at træffe afgørelse i et omstødelsessøgsmål, der er rettet mod en sagsøgt, som har sit vedtægtsmæssige hjemsted i en anden medlemsstat.

14 Det er imidlertid stadig uklart, om forordningens artikel 3, stk. 1, også finder anvendelse, når insolvensbehandlingen er indledt i en medlemsstat, men sagsøgte ikke har sin bopæl eller sit vedtægtsmæssige hjemsted i en medlemsstat, men i et tredjeland.

15 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at ifølge ordlyden af forordningens artikel 3, stk. 1, er det tilstrækkeligt for anvendelsen af denne bestemmelse, at centret for skyldnerens hovedinteresser er beliggende i en medlemsstat. Selv om anvendelsen af denne forordning forudsætter, at der foreligger et grænseoverskridende element, fremgår det imidlertid ikke klart, om det skal være til en anden medlemsstat eller til et tredjeland.

16 Under disse omstændigheder har Bundesgerichtshof besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Har retterne i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen af skyldnerens aktiver er blevet indledt, kompetence til at behandle en sag vedrørende omstødelse i konkurs, som anlægges mod en sagsøgt, der ikke har sin bopæl eller sit vedtægtsmæssige hjemsted i en medlemsstat?«

Om det præjudicielle spørgsmål

17 Med det præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om forordningens artikel 3, stk. 1, skal fortolkes således, at retterne i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen er blevet indledt, har kompetence til at behandle en sag vedrørende omstødelse, der er baseret på insolvens, og er rettet mod en sagsøgt, der ikke har sin bopæl i en medlemsstat.

18 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes indledningsvis, at forordningens artikel 3, stk. 1, blot fastsætter, at retterne i den medlemsstat, hvori centret for denne skyldners hovedinteresser befinder sig, har kompetence til at indlede insolvensbehandling mod denne skyldner. Centret for denne skyldnerens hovedinteresser befinder sig i den foreliggende sag i Tyskland.

19 Det skal imidlertid først afgøres, om insolvensbehandlingen er omfattet af denne medlemsstats kompetence i henhold til forordningens artikel 3, stk. 1, når det eneste grænseoverskridende element, som den pågældende situation indebærer, vedrører forholdet mellem en medlemsstat og et tredjeland, eller om dette spørgsmål om international kompetence derimod skal afgøres ved anvendelsen af denne medlemsstats nationale ret.

20 Hvad angår det spørgsmål, der opstår ved afgørelsen af, om anvendelsen af forordningen under alle omstændigheder forudsætter, at der foreligger et grænseoverskridende element, således at det kun er situationer, der har tilknytning til to eller flere medlemsstater, der er omfattet af forordningens anvendelsesområde, bemærkes, at en sådan generel og absolut betingelse ikke følger af ordlyden af forordningens bestemmelser.

21 Som generaladvokaten har anført i punkt 25 i forslaget til afgørelse, begrænser hverken forordningens artikel 1 med overskriften »Anvendelsesområde« eller forordningens bilag A, der indeholder en liste over de bobehandlinger, der er omhandlet i den førstnævnte bestemmelse, således anvendelsen af forordningen til behandlinger med et grænseoverskridende element som nævnt i foregående præmis. Det samme gælder med hensyn til 14. betragtning til forordningen, hvorefter anvendelsen af denne kun er udelukket i det tilfælde, hvor centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig uden for Den Europæiske Union.

22 Anvendelsen af flere af forordningens bestemmelser forudsætter ganske vist, at der foreligger elementer, der har tilknytning til mindst to medlemsstaters område eller retsorden, hvilket er tilfældet for forordningens artikel 5, stk. 1, der fastsætter en regel vedrørende tredjemands tinglige ret til de af skyldnerens aktiver, der på tidspunktet for insolvensbehandlingens indledning befinder sig på en anden medlemsstats område, eller bestemmelserne i forordningens kapitel III vedrørende »sekundære insolvensbehandlinger«, der kun vedrører de sekundære insolvensbehandlinger, der er blevet indledt i en anden medlemsstat.

23 Andre bestemmelser i forordningen, såsom forordningens artikel 6 og 14, indeholder imidlertid ikke sådanne udtrykkelige begrænsninger. Forordningens artikel 44, stk. 3, litra a), fastsætter desuden, at den ikke finder anvendelse i en medlemsstat, i det omfang den er uforenelig med forpligtelser på det konkursretlige område, som måtte følge af en konvention, som denne medlemsstat har indgået med et eller flere tredjelande inden denne forordnings ikrafttræden. Denne bestemmelse ville imidlertid i princippet være overflødig, såfremt den pågældende forordning ikke fandt anvendelse på forhold mellem en medlemsstat og et tredjeland.

24 Hvad i denne forbindelse angår de bestemmelser i forordningen, der ikke udtrykkeligt fastsætter et grænseoverskridende element, som involverer mindst to medlemsstater, må det konstateres, at de formål, der forfølges med forordningen, således som de bl.a. fremgår af dennes betragtninger, heller ikke taler for en snæver fortolkning af forordningens anvendelsesområde, hvorefter der nødvendigvis skulle foreligge et sådan element.

25 Selv om det således fremgår af anden til fjerde betragtning til forordningen, at dennes formål bl.a. er at sikre »et velfungerende indre marked«, fremgår det imidlertid af den nævnte fjerde betragtning, at dette formål navnlig kræver, at »parterne ikke tilskyndes til at overføre aktiver eller tvister fra én medlemsstat til en anden for at forbedre deres retsstilling (»forum shopping«)«. Ottende betragtning til forordningen henviser til formålet om »at forbedre effektiviteten af insolvensbehandlinger med grænseoverskridende virkninger«, og tolvte betragtning til forordningen nævner, at de insolvensbehandlinger, der er omfattet af forordningens anvendelsesområde, »har universel gyldighed og omfatter alle skyldnerens aktiver«. Disse sidstnævnte formål kan omfatte ikke blot forholdet mellem medlemsstaterne, men efter deres art og ifølge deres ordlyd enhver grænseoverskridende situation.

26 En begrænsning af forordningens anvendelsesområde til de situationer, der involverer mindst to medlemsstater, følger endelig heller ikke af det særlige formål, der forfølges med forordningens artikel 3, stk. 1.

27 Det bemærkes i denne forbindelse, at denne bestemmelse begrænser sig til at fastsætte en bestemmelse om internationale kompetence, hvorefter »[r]etterne i den medlemsstat, på hvis område centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig, har kompetence til at indlede insolvensbehandling«. Set i lyset af ottende betragtning til forordningen tilsigter forordningens artikel 3, stk. 1, således at fremme forudsigeligheden og dermed retssikkerheden for så vidt angår den retslige kompetence ved konkurs.

28 Domstolen har imidlertid allerede fastslået, at det med henblik på at afgøre, hvilken ret der har kompetence til at indlede insolvensbehandling, bør fastlægges, hvor centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig, når begæringen om at indlede insolvensbehandling er fremsat (jf. dom af 17.1.2006, sag C-1/04, Staubitz-Schreiber, Sml. I, s. 701, præmis 29). Som generaladvokaten har anført i punkt 29 i forslaget til afgørelse, er det på dette tidlige tidspunkt i processen måske uvist, om der er et grænseoverskridende element. Fastlæggelsen af den kompetente ret kan dog ikke udsættes, indtil man ved, hvor de forskellige aspekter af behandlingen ud over centret for skyldnerens interesser befinder sig, såsom en eventuel sagsøgts bolig i en accessorisk sag. Såfremt et kendskab til disse elementer skulle afventes, ville det således bringe formålene om at forbedre effektiviteten af insolvensbehandlinger med grænseoverskridende virkninger i fare.

29 Anvendelsen af forordningens artikel 3, stk. 1, kan derfor ikke i almindelighed afhænge af, om der foreligger et grænseoverskridende element, der involverer en anden medlemsstat.

30 Hvad under disse omstændigheder særligt angår spørgsmålet om, hvorvidt retterne i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen er blevet indledt, har kompetence til at behandle en sag vedrørende omstødelse, der er baseret på insolvens, og er rettet mod en sagsøgt, der ikke har sin bopæl i en medlemsstat, bemærkes, at Domstolen i Seagon-dommens præmis 21 fastslog, at forordningens artikel 3, stk. 1, skal fortolkes således, at den også giver de retter i den kompetente medlemsstat, der har kompetence til at indlede en insolvensbehandling, en international kompetence til at afgøre søgsmål, som følger direkte af denne behandling, og som afgøres i nær forbindelse hermed.

31 Domstolen fastslog ganske vist ligeledes i den nævnte doms præmis 25, at disse retter dermed har kompetence til at træffe afgørelse i et omstødelsessøgsmål, der er baseret på insolvens og er rettet mod en sagsøgt, som har sit vedtægtsmæssige hjemsted i en anden medlemsstat.

32 Den omstændighed alene, at Domstolen i samme dom blot fastslog kompetencen for den ret, der indledte insolvensbehandlingen for så vidt angår søgsmål mod de sagsøgte, der er bosat i en anden medlemsstat, giver imidlertid ikke mulighed for at fastslå, at en sådan kompetence på forhånd er udelukket i det tilfælde, hvor den pågældende sagsøgte er bosat i et tredjeland, idet Domstolen ikke var blevet anmodet om at behandle dette spørgsmål. Sagsøgte var i den sag, der gav anledning til Seagon-dommen, således bosat i en medlemsstat.

33 Det må desuden konstateres, at de formål, der forfølges med forordningens artikel 3, stk. 1, om – således som det er nævnt i nærværende doms præmis 27 – at fremme forudsigeligheden og dermed retssikkerheden for så vidt angår den retslige kompetence ved konkurs, taler for en fortolkning, hvorefter denne bestemmelse ligeledes skaber en kompetence til at træffe afgørelse i et omstødelsessøgsmål, der er baseret på insolvens og er rettet mod en sagsøgt, som har sin bopæl i et tredjeland. En harmonisering i Unionen af de retlige kompetenceregler i omstødelsessøgsmål, der er baseret på insolvens, bidrager således til gennemførelsen af disse målsætninger, uanset om sagsøgte har sin bopæl i en medlemsstat eller i et tredjeland.

34 Denne konklusion kan ikke ændres af den omstændighed, der blev fremhævet af den tyske regering under retsmødet, at sagsøgte inden for rammerne af et sådant omstødelsessøgsmål sagsøges ved en ret, der har sæde i en anden medlemsstat end den, hvor sagsøgte har sin bopæl.

35 Det skal fastslås, at det kriterium, der er fastsat i forordningen, med henblik på at fastlægge, hvilken ret der er kompetent til at træffe afgørelse i dette søgsmål, nemlig retten ved centret for skyldnerens hovedinteresser, normalt er forudsigeligt for sagsøgte, der kan tage hensyn hertil på det tidspunkt, hvor han sammen med skyldneren deltager i den transaktion, der kan annulleres inden for rammerne af en omstødelsessag. Under disse omstændigheder vejer formålet om forudsigelighed og dermed retssikkerheden for så vidt angår den retslige kompetence, som fremgår af ottende betragtning til forordningen, og efter omstændighederne formålet om, at parterne ikke tilskyndes til at overføre aktiver eller tvister fra én medlemsstat til en anden eller vælge et bestemt værneting for at forbedre deres retsstilling som nævnt i fjerde betragtning til forordningen, tungere end nødvendigheden af at undgå, at sagsøgte sagsøges ved en udenlandsk ret.

36 Argumentet om, at et tredjelands retter på ingen måde har pligt til at anerkende eller fuldbyrde en eventuel retsafgørelse, der er truffet af en kompetent ret i Unionen, eller med andre ord, at anvendelsen af forordningens artikel 3, stk. 1, i det tilfælde, hvor sagsøgte har sin bopæl i et tredjeland, er uden effektiv virkning, kan heller ikke tiltrædes.

37 Som generaladvokaten har anført i punkt 36 og 38 i forslaget til afgørelse, er den omstændighed, at forordningens bestemmelser om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser, der er afsagt af den ret, der har indledt insolvensbehandlingen, ikke kan forpligte tredjelande, således ikke til hinder for anvendelsen af kompetencereglen i forordningens artikel 3, stk. 1. Selv om det ikke er muligt i et konkret tilfælde at støtte sig på selve forordningen med hensyn til anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser, kan det endvidere være muligt i henhold til en bilateral overenskomst at opnå anerkendelse og fuldbyrdelse af en dom afsagt af den kompetente ret.

38 Det skal desuden fastslås, at selv hvis der ikke kan ske anerkendelse og fuldbyrdelse i henhold til en bilateral overenskomst af en sådan dom i den stat, hvor sagsøgte har bopæl, kan denne dom anerkendes og fuldbyrdes af de andre medlemsstater i henhold til forordningens artikel 25, bl.a. i tilfælde af, at en del af sagsøgtes aktiver befinder sig på en af disse staters område.

39 På denne baggrund skal det forelagte spørgsmål besvares med, at forordningens artikel 3, stk. 1, skal fortolkes således, at retterne i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen er blevet indledt, har kompetence til at behandle en sag, der er baseret på insolvens, og er rettet mod en sagsøgt, der ikke har sin bopæl i en medlemsstat.

Sagens omkostninger

40 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 3, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1346/2000 af 29. maj 2000 om konkurs skal fortolkes således, at retterne i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen er blevet indledt, har kompetence til at behandle en sag, der er baseret på insolvens, og er rettet mod en sagsøgt, der ikke har sin bopæl i en medlemsstat.

Underskrifter